

cricoteka

KTO INSPIRUJE? TADEUSZ KANTOR!

wydarzenia performatywne w ramach projektu:

Maszyna choreograficzna

kuratorka projektu: Anna Królicza

Polifonie

kuratorka projektu: Anna Sz wajgier

21-24 listopada 2013

Muzeum Inżynierii Miejskiej w Krakowie

Hala F

ul. św. Wawrzyńca 15, 31- 060 Kraków

Trajler projektu znajduje się [tutaj](#)

Projekt *Kto inspirowuje? Tadeusz Kantor!* ma na celu zaprezentowanie procesu dostrzegania i ujawniania obecności związków pomiędzy ideami Kantora a zjawiskami w historii teatru, sztuk wizualnych, jak też w dziedzinach dotąd nie kojarzonych w sposób oczywisty z twórczością polskiego artysty – jak taniec, muzyka i szeroko rozumiany obszar działań performatywnych. Na realizowany w kilku odsłonach w 2013 i 2014 roku projekt złożą się wystawy, działania performatywne oraz wydawnictwa.

W 2013 roku zaprezentowane zostaną dwie spośród trzech planowanych wystaw oraz dwa wydarzenia performatywne. Cricoteka wyda również trzy publikacje poświęcone życiu i twórczości Tadeusza Kantora.

Maszyna choreograficzna

Celem ***Maszyny choreograficznej*** jest uruchomienie spirali powiązań, skojarzeń i kontekstów pomiędzy współczesną sztuką choreograficzną a twórczością Tadeusza Kantora. Wielowątkowa twórczość Kantora nie powinna być wpisywana w twarde rozróżniane ramy tradycyjnego podziału sztuk. Jak sądzę, zbyt często akcentuje się plastyczne wykształcenie Kantora, malarza i scenografa, który zrewolucjonizował teatr jako reżyser przybywający z obszaru sztuk wizualnych, jako dyrygent prowadzący swoich aktorów na scenie ruchem pałeczki w Teatrze Śmierci. Dorobek Kantora jest świadectwem sztuki totalnej, interdyscyplinarnej, a także prekursorskiej względem współczesnego myślenia o sztukach performatywnych. Rzeczywiście, niełatwo byłoby znaleźć w polskiej kulturze bardziej wszechstronnego artystę.

Wchodząc w świat wykreowany przez niego momentalnie zauważa się interdyscyplinarność, zacieranie granic, organicznie przenikanie sztuk. W spuściźnie Kantora inspiracje mogą znaleźć artyści i admiratorzy pochodzący z różnych porządków kultury. Niejednokrotnie pisano w kontekście jego twórczości o muzyczności, plastyczności, aktorstwie, dramacie, fotografii, improwizacji, cyrku, sztuce jarmarcznej. Wygląda na to, że nie napisano jeszcze tylko o tańcu, choć osobne elementy składające się na sztukę choreografii jak rytmizacja, ekspresyjność, wyrazistość ruchów czy dramaturgia ciała bywały już wcześniej komentowane.

Warto podkreślić, że Teatr Śmierci Kantora oraz jego happeningi, oglądane z perspektywy anachronicznej, sytuują się znacznie bliżej współczesnego tańca i teatru tańca niż kiedykolwiek wcześniej. Posługują się podobnym instrumentarium środków, ekspresją oraz ukierunkowaniem na autentyzm i przetworzony biografizm, tworząc swoisty teatr intymny subiektywnych przeczuć i wspomnień.

Można zobaczyć w dorobku Kantora także antycypację zmian w podejściu do cielesności w sztuce. Problem nadawania materialnego kształtu wspomnieniom, myślom, fantazjom zdaje się być jednym z zagadnień nurtujących go i powracających na różnych etapach twórczości. Nadawanie kształtu, szukanie fizycznych ekwiwalentów dla myśli, próba przekładu stanu świadomości na zewnętrznie istniejącą materię, to powracające pragnienie zapisane wielokrotnie w dziennikach i zauważalne dążenie w praktyce mistrza. Pragnienie zainscenizowania swoich wspomnień, jak uczynił to w Teatrze Śmierci, ale również wcześniej inscenizował swoje fantazje i lęki na płótnach.

Wszystkie te rozproszone ścieżki zbiegają się przy temacie ciała w twórczości Kantora, rzadko do tej pory podejmowanym i rozwijanym. W tej niebezpośredniej fascynacji ciałem: skórą naciągniętą na szkielet, skrywającą anatomiczne narządy, labirynty połączeń i układów - jest zarazem jakby poszukiwanie drugiego wnętrza, elementu abstrakcyjnego, duchowego, intelektualnego. Kantor poszukuje realnego ciała, lecz dostrzega głównie jego rozpad i obumieranie. Ciało naznaczone jest odchodzeniem; mistrz zmienia jego parametry, wykoślawia i zwielokrotnia jakości.

Człowiek - wraz ze swoimi analogiami, szmacianą lalką oraz maszyną - przyłapywany jest tu na codziennych czynnościach. Obmywa stopy w cebrzyku, przebywa w ustępie, czy obnaża ciało - i w taki sposób jest przeniesiony na scenę. Kantor upaja się obrazem ciała w ruchu, ciała działającego.

Ten aspekt poszukiwań nowych kontekstów dla cielesności splata twórczość Kantora ze współczesną choreografią. Od lat 70. zauważa się w humanistyce wzrost zainteresowania tematyką somatyczną, ciało staje się przedmiotem esejów, artykułów i dyskusji, w których między inny powtarza się postulat powrotu ku baczniejszej obserwacji cielesności i przyznania jej równorzędnego miejsca w kulturze obok intelektualnych wartości. Również w praktyce scenicznej odciskają się ślady toczonych dyskusji, ciało staje się punktem odniesienia i nierzadko głównym tematem prac choreografów. Fascynuje ich realność ciała, kształt, które przy zastosowaniu formalnych chwytów można zanegować prowadząc grę ze strategiami odbiorczymi. Wtedy ciało staje się bezkształtną masą, współczesną rzeźbą, statua, a spektakl zaproszeniem widzów do eksplorowania teatru anatomii.

Cykl prezentowanych choreografii w ramach *Maszyny choreograficznej* ujmuje kilka ze wspomnianych koncepcji cielesności. I tak Karol Tymiński w *Doll House* w pierwszej części prezentuje ciało znajdujące się poza kontekstem społecznym, jako bezkształtną masę nie posiadającą konkretnych referencji, w drugiej części obecność ciała kształtują już normy społeczne, wpisujące je w określony porządek, narzucając sposoby działania.

Inaczej temat cielesności rozwija Janusz Orlik i Joanna Leśniewska w *Insight*, gdzie najwyraźniej widać potrzebę materializacji bliską Kantorowi, pragnienie przejścia od stanu niepokoju wewnętrznego do nadania mu zewnętrznej formy. Motoryka tancerza jest zbudowana na symfonii gestów, przyruchów ucieleśniających sam stan strachu. To rozpisane na kadry studium o lęku, którego nie można ograniczyć tylko do fizycznego działania, który jest przejawem egzystencjalnej formy istnienia.

Pozostając w tym nieco katastroficznym świecie zmateriałizowanych odczuć, spektakl Izy Szostak wprowadza widzów również w intymną przestrzeń o innym, chciałoby się rzec: odwróconym, porządku - to niczym zaproszenie do Kantorowskiego Infernum, kłębiących

się myśli i lęków, kształtującego współistnienie i porozumienie z drugą osobą w niecodziennych warunkach naznaczonych odchodzeniem i przemijaniem.

Ostatnią propozycją jest *WHATEVER life act* Tomasza Bazana. Spektakl aktualnie znajduje się w procesie twórczym, artyści koncentrują się na zgłębianiu tematu strachu, ucieczki, polowania w cielesnym jego aspekcie.

Program performatywny dopełni wydawnictwo *Pokolenie solo* oraz panel dyskusyjny *Ruch autentyczny w dzisiejszej praktyce scenicznej*.

Publikacja *Pokolenie solo* to cykl dwudziestu pięciu wywiadów przeprowadzonych z młodymi polskimi choreografami, który układa się w narrację pokoleniową. Ten zapis spotkań i dyskusji o tańcu układa się w krajobraz polskiej sceny tańca ostatniej dekady, są one świadectwem przemian zachodzących w choreograficznej praktyce scenicznej. I tak niezaprzeczalnie teatr tańca ustępuje miejsca nowemu tańcowi i towarzyszącej mu nowej wizji cielesności. Z wywiadów wyłania się obraz oraz specyfika organizacji pracy niezależnych choreografów, nierzadko oparta na strategii równoczesnego działania w kraju i zagranicą, nieustannym byciu w drodze, pomiędzy jednym a drugim projektem. Tymczasowość, nomadyczny tryb życia oraz dążenie do celu i perfekcji wyznaczają tancerzom codzienny rytm pracy. W kolejnych rozmowach powracają wątki wspólnych projektów, warsztatów, szkół i nauczycieli (np. Henryk Tomaszewski, Jan Fabre czy Anna Teresa de Keersmaecker). Wydawnictwo towarzyszące *Maszynie choreograficznej*, koncentruje się na prezentacji nowej choreografii i poszukiwaniu analogii pomiędzy współczesną choreografią a twórczością Tadeusza Kantora opartą na wspólnych wizjach cielesności. Wybrane do programu spektakle to prace przedstawicieli *Pokolenia solo*.

Panel *Ruch autentyczny w dzisiejszej praktyce scenicznej* to dyskusja wokół sposobów prowadzenia ciała przez performerów w praktyce choreograficznej i teatralnej. Zarówno w praktyce scenicznej Tadeusza Kantora, jak i we współczesnym teatrze i tańcu bywa, że twórcy zapraszają do udziału w spektaklu w roli wykonawców tzw. naturszczyków lub widzów. Jakie znaczenia wnosi rezygnacja z profesjonalnie wykształconego aktora – i czy rzeczywiście mamy do czynienia z aktem rezygnacji? Co oznacza autentyzm w dzisiejszej praktyce scenicznej. Czy jakoś autentyzmu można osiągnąć na scenie używając codziennej motoryki zamiast ruchu technicznie wypracowanego i wyuczonego. Co daje autentyzm w teatrze? Jak go rozumieć? Czy obecność naturszczyków może być jego gwarantem? Jakie są strategie prowadzenia ciała we współczesnym tańcu i teatrze? Spotkanie będzie skrzyżowaniem perspektyw praktyków i teoretyków, reżyserów i choreografów. Udział wezmą: Joanna Leśniewska, Weronika Szczawińska, Ryszard Kalinowski, Bogdan Renczyński, Rafał Urbacki, Anna Królica (moderatorka)

Anna Królica
kuratorka projektu

Polifonie

Polifonia to termin oznaczający współdziałanie różnych głosów muzycznych, składających się w całość. Tutaj ma on znaczenie metaforyczne - pojawi się polifonia postaw, gatunków, indywidualności. Usłyszymy muzykę improwizowaną, a także brzmienia eksperymentalne z udziałem elektroniki. W jaki sposób może mieć to związek z twórczością Tadeusza Kantora? Jego spektakle „skomponowane” były w niemal muzyczny sposób, zrytmizowane, z narracją często odbiegającą od typowo dramatycznego myślenia na rzecz operowania odcinkami formy, tak jak się to dzieje w

gatunkach muzycznych. Spektakle Kantora są umuzyycznione również w warstwie dźwiękowej, czynności i akcji odbywających się na scenie. Dlatego dźwięki takie jak tupanie, stuki, grzechotanie, skrzypienie i mnóstwo innych można traktować jako materiał muzyczny, komponowany przez reżysera. Wiadomo, jak bardzo aktywnym dyrygentem swoich spektakli był Kantor, obecny na scenie, dyrygował spektaklami: ich tempem, dynamiką, ekspresją, rytmizacją, czyli typowo muzycznymi parametrami.

Artyści występujący w *Polifoniach* również wykraczają poza swoje schematyczne role.

Seria koncertów-zdarzeń, akcja na scenie - ma dużo wspólnego z performansem, z teatralizacją narracji muzycznej. Zdarzenia brzmieniowe, muzyka improwizowana, muzyka tworzona na żywo, ożywiają dawne formuły obcowania z dźwiękiem. *Polifonie* wykraczają więc poza muzykę, stają się miejscem spotkania różnego rodzaju kreatywności, trudnej czasem do nazwania. Wystąpią performerzy, muzycy i tancerze, m.in.: Keir Neuringer i Rafał Mazur, Denis Kolokol, Tomasz Chołoniewski i Ernest Ogórek, Sergej Maingardt i Magdalena Przybyś oraz Reid Peirson i Benjamin Horner.

Anna Szwajgier
kuratorka projektu

**Program wydarzeń *Maszyna choreograficzna/Polifonie*
21-24 listopada
Muzeum Inżynierii Miejskiej w Krakowie**

Bilety dostępne w biurze Ośrodka Dokumentacji Sztuki Tadeusza Kantora Cricoteka ul. Szczepańska 2, 31-011 Kraków od poniedziałku do piątku w godzinach od 9.00 – 15.00 lub na godzinę przed wydarzeniami.

Karnet na wydarzenia w ramach *Polifonii*: **15 zł**

Karnet na wydarzenia w ramach *Maszyny choreograficznej*: **15 zł**

Bilety na poszczególne wydarzenia: **5 zł**

21 listopada (czwartek) - Polifonie

18.00

Dancing for the Birds, They Watching Us (Magdalena Przybyś, Sergej Maingardt)

22.00

Unison Lines (Keir Neuringer i Rafał Mazur)

22 listopada (piątek) - Maszyna choreograficzna

18.00

Insight (Janusz Orlik, Joanna Leśniewska)

19.15

Ruch autentyczny w dzisiejszej praktyce scenicznej - panel dyskusyjny z udziałem Joanny Leśniewskiej, Weroniki Szczawińskiej, Ryszarda Kalinowskiego, Bogdana Renczyńskiego i Rafała Urbackiego)
moderator: Anna Królca

21.00

WHATEVER life act (Tomasz Bazan, Anita Wach, Anna Steller, Jan Borecki)

23 listopada (sobota)

19.00 - Maszyna choreograficzna

The Glass Jar Next to the Glass Jar (Iza Szostak)

22.00 - Polifonie

In Reculver Bay (Reid Peirson i Benjamin Horner)

24 listopada (niedziela)

19.00 - Maszyna choreograficzna

Doll House (Karol Tymiński)

22.00 - Polifonie

Sympli Romatikó (Tomasz Chołoniewski, Denis Kolokol, Ernest Ogórek)

Cricoteka – Instytucja Kultury Województwa Małopolskiego

Projekt dofinansowany ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Sponsor projektu: Dyna-Trans

Patronat medialny: TVP Kultura, TVP Kraków, Targi Książki w Krakowie, Dwójka Polskie Radio, Radio Kraków, E-teatr.pl